

L.I.Fetescu, metodistă, laboratorul științifico-metodic al limbilor și literaturilor naționale, IRPCDO

STUDIAREA LIMBII MOLDOVENEȘTI ȘI LITERATURII (MOLDOVENEȘTI ȘI UNIVERSALE) ÎN ANUL DE ÎNVĂȚĂMÎNT 2017/2018

Motto: *“Învățarea nu trebuie să ne conducă undeva; ea trebuie să ne permită să continuăm mai ușor în etapa următoare.”*
/J. S. BRUNER/

Indicații metodice

LIMBA MOLDOVENEASCĂ

Trăim astăzi în mileniul dominat de noile tehnologii multimedia, care înlesnesc într-un mod uimitor comunicarea între oameni. Globalizarea solicită un om deschis pentru comunicare, pentru că ea, comunicarea are un rol esențial și fundamental în progresul omenirii. Modernizarea învățămîntului se poate împlini în interesul elevului – viitor cetățean european – prin deschiderea profesorilor spre nou, fiind mereu și firesc în mijocul provocărilor, fiind oameni ai timpului pe care îl trăim.

Renovarea conținutului învățămîntului, structurii, metodelor și formelor organizatorice de instruire este orientată spre crearea condițiilor optime pentru sporirea eficacității procesului instructiv-educativ și pentru realizarea potențialului personal al fiecărui elev.

Limba maternă, ca obiect, are o deosebită importanță în instruirea elevilor și îndeplinește două funcții: a) este obiect de studiu și instruire; b) este obiect cu ajutorul căreia sînt însușite celelalte obiecte școlare.

Succesele elevilor în însușirea limbii, ca formă de comunicare și transmitere a informației, ca formă de studiere a altor obiecte, depind de nivelul studierii limbii moldovenești.

Scopul educației generale de bază: dezvoltarea unei persoane educate, care este capabilă să combine creativitatea în procesul de învățare, inițiativa pentru autodezvoltare și autoînvățare în contextul schimbărilor și provocărilor globale, capacitatea de a se identifica ca o componentă importantă și responsabilă a societății, care este dispus să se schimbe și să apere valorile naționale ale poporului moldovenesc.

Factorul principal în dezvoltarea unei astfel de persoane este formarea la elevi a capacităților de aplicare a cunoștințelor în condiții reale din viață, pentru rezolvarea problemelor practice, a defini și justifica propria poziție în orice împrejurări.

Principalul mijloc de realizare a acestui obiectiv este introducerea unei abordări bazate pe competențe în procesul de învățămînt pe baza competențelor-cheie, ca rezultat al instruirii. Competența școlară este un ansamblu/sistem integrat de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini dobîndite de elevi prin învățare și mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului și nivelului cognitiv al acestuia, în vederea rezolvării unor probleme cu care acesta se poate confrunta în viața reală.

Competența astăzi este considerată o condiție prealabilă pentru autorealizarea cu succes a absolventului în societate, doar pentru că abordarea bazată pe competențe implică participarea activă a elevilor în procesul de învățare, în special, utilizarea pe scară largă a activităților de autoînvățare, precum și activitatea în perechi, grupuri mici, munca de proiect, adică, direcția procesului educațional în formarea și dezvoltarea competențelor-cheie și a competențelor elevului.

Comune pentru toate competențele sînt următoarele abilități: gîndirea critică; citirea funcțională; capacitatea de a căuta și analiza informația; creativitatea; munca în echipa; rezolvarea problemelor apărute, evaluarea riscurilor și luarea deciziilor; justificarea în mod logic a poziției sale; exprimarea opiniilor verbal și în scris; gestionarea constructivă a emoțiilor, aplicarea intelectului emoțional; comunicarea în mod eficient.

Deoarece învățămîntul cuprinde instruirea, educarea și dezvoltarea în programa de limba moldovenească sînt declarate aspecte importante ale obiectivelor educaționale ale școlii, axate pe valori universale, în special moral-etice: demnitatea, onestitatea, corectitudinea, grija, respectul pentru viață, respectul pentru sine și alți oameni; socio-politice: libertatea, democrația, diversitatea culturală, patriotismul, respectul pentru mediul înconjurător, respectul pentru lege, solidaritatea, responsabilitatea pentru cei apropiați.

În pregătirea pentru anul de studiu 2017/2018, în special la alcătuirea planurii calendaristice, filologii trebuie să ia în considerare schimbările din programele la limba moldovenească.

Cu scopul de a sublinia sistematizarea competențelor-cheie în programa de limba moldovenească s-a introdus noțiunea de linii de conținut transversale: „Securitatea mediului și dezvoltarea durabilă“, „Responsabilitatea civilă“, „Sănătatea și securitatea“, „Antreprenoriatul și educația financiară“

Liniile de conținut transversale, precum și competențele cheie contribuie la actualizarea valorilor și orientărilor ideologice ale elevilor, determină comportamentul lor în societate. Introducerea lor în obiectul de studiu își asumă sarcinile unui anumit conținut de fond; efectuarea proiectelor de formare interdisciplinare, lucrul cu surse diferite ca conținut și interpretarea informațiilor tematice.

Principalele linii de conținut în programa de limbă moldovenească în școală modernă sînt următoarele: comunicativă, lingvistică, socioculturală și de activitate (strategică). Abordarea competentă se realizează practic prin cele patru tipuri de activitate comunicativă.

Studierea limbii moldovenești și literaturii (moldovenești și universale) în clasele 5-9 în instituțiile de învățămînt general din Ucraina se va efectua prin abordarea bazată pe competențe, în contextul conceptului *Noua școală ucraineană*, în conformitate cu Standardul de stat pentru școala de bază și școala medie și a următoarelor programe:

- în clasele 5-9 cu limba moldovenească de predare în baza programelor pentru clasele 5-9 a instituțiilor de învățămînt general: Limba moldovenească. Clasele 5-9. Programă pentru instituțiile de învățămînt general cu limba moldovenească de predare întărite prin ordinul MÎȘ din Ucraina din 07.06.17 numărul 804 (sursa electronică: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>).

- în clasele 5-9 cu limba ucraineană sau rusă de predare a instituțiilor de învățămînt general: Limba moldovenească. Clasele 5-9. Programă pentru instituțiile de învățămînt general cu limba ucraineană sau rusă de predare întărite prin ordinul MÎȘ din Ucraina din 07.06.17 numărul 804 (sursa electronică: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>).

- în clasele 10-11 cu limba moldovenească de predare în baza programelor pentru clasele 10-11 a instituțiilor de învățămînt general: Limba moldovenească. Clasele 10-11. Programă pentru instituțiile de învățămînt general cu limba moldovenească de predare (cu schimbări din 2016) întărite prin ordinul MÎȘ din Ucraina din 14.07.16 numărul 826 (sursa electronică: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

- în clasele 10-11 cu limba ucraineană sau rusă de predare în baza programelor pentru clasele 10-11 a instituțiilor de învățămînt general: Limba moldovenească. Clasele 10-11. Programă pentru instituțiile de învățămînt general cu limba moldovenească de predare (cu

schimbări din 2016) întărite prin ordinul MÎȘ din Ucraina din 14.07.16 numărul 826 (sursa electronica: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

Profesorii care predau în clasele cu limba ucraineană sau rusă de predare vor folosi manualele pentru instituțiile de învățământ general din Ucraina cu limba moldovenească de predare adaptându-le la programa numită mai sus.

Manualele și programele privind limba moldovenească, recomandate de către Ministerul Învățământului și Științei, sînt plasate pe site-ul oficial al MÎȘ.

Pentru realizarea în practică a învățământului pe profiluri, la limba moldovenească și literatură în dependență de profil se acordă un anumit număr de ore. În școlile unde avem clase cu profil filologic, tehnologic, matematic etc. vor fi folosite programele enumerate mai sus și vor fi adaptate reieșind din numărul de ore rezervate în Planurile de învățământ 2017/2018 în vigoare. Programele la aceste clase (10-11) trebuie întărite de Institutul regional de perfecționare a cadrelor didactice din Odesa.

Studierea limbii materne în clasa a 9-a se va desfășura în baza manualului „Limba moldovenească” ediția din 2017, care este aprobat de MÎȘ. Manualul este o carte a elevului, un instrument de lucru al acestuia. Ca și în cazul manualelor precedente la baza manualului se află metoda interactivă, deoarece angajează activ elevii în procesul de dobîndire a cunoștințelor și de formare a competențelor.

Centrarea pe obiective a întregului proces educațional scoate în prim-plan necesitatea de a verifica, la orice etapă, gradul de atingere a obiectivului respectiv și progresul fiecărui elev în vederea realizării aceluia obiectiv.

Manualul pentru clasa a 9-a nu numai actualizează deprinderile acumulate în cadrul orelor de limba moldovenească la diferite etape de școlarizare (cl. 5-8), dar și familiarizează elevii cu noțiuni noi ce țin de compartimentele „Sintaxa”, „Comunicarea”, „Educația socioculturală” ș.a.

Orice bloc didactic trebuie început cu o lecție introductivă, de debut. Diversele activități de comunicare orală sau scrisă, de exprimare a propriului punct de vedere vor constitui esența acestei lecții.

La finele studierii blocului sînt necesare momentele de generalizare de tipul „Autoevaluare”, care are ca scop pregătirea elevilor pentru lucrările de control.

Momentele de generalizare, anterioare evaluării, vor scoate în relief achizițiile intelectuale ale elevilor la capitolul studiat.

Procedînd astfel, elevul devine un veritabil subiect al educației, responsabil pentru propriul succes școlar.

Seria de activități proiectate de manualul sus-numit oscilează între cele care țin de examinarea experienței personale a elevului.

În actualul manual sînt întrebări-problemă, scopurile cărora sînt: trezirea interesului față de cunoașterea limbii materne, stimularea activității elevilor, îmbogățirea cunoștințelor.

Un alt element al manualului sînt exercițiile concurs „Cine e mai isteț!”, „Cercetați”, „Joc de rol” ș.a.

Pe lîngă tipurile de exerciții ce țin de activitatea în perechi, în grup sau individual, pe lîngă textele pentru citirea în gînd sau cu voce etc., manualul conține texte pentru dictările auditive, pentru expuneri, sarcini care impun argumente și exprimarea părerii personale a elevului.

Încheie manualul „Limba moldovenească” anexele: „Punctuația în cadrul frazei” și „Algoritm de analiză sintactică”; Mapa ABC (scheme-reper pentru repetarea materiei studiate

anterior), „Mic dicționar ortografic”, „Mic dicționar de neologisme”, și „Mic dicționar de antonime”.

Relațiile interdisciplinare sînt ilustrate în exerciții ce se referă la reflectarea unor noțiuni teoretice în limba ucraineană. Metoda utilizată la efectuarea acestor exerciții este cea comparativă.

CURS INTEGRAT «LITERATURA» (MOLDOVENEASCĂ ȘI UNIVERSALĂ)

Scopul instruirii literare în școala contemporană este de a-i cointeresa pe elevi să citească, și a le dezvolta interesul față de cuvîntul artistic. Atenția profesorului trebuie să fie concentrată asupra posibilităților pe care le posedă literatura ca izvor al educației, al farmecului estetic.

Realizarea acestui scop este posibilă cu condiția transferului accentului de la procesul de transmitere a cunoștințelor despre literatură la formarea capacităților elevilor de a citi, de a reacționa la cuvintele necunoscute, să lămurească însemnătatea lor, să trateze sensul unor îmbinări de cuvinte, propoziții, a operei artistice.

Componentul important al structurii capacităților de lectură este gîndirea literar-critică, mai bine zis, formarea capacităților elevilor de a analiza, a interpreta și aprecia critic cele citite. Absolventul trebuie să se orienteze în procesul literar contemporan.

Scopul modernizării programei este eficientizarea procesului de învățămînt în perspectiva valorificării particularităților individuale ale elevilor și formarea unor personalități active, capabile să se integreze într-o societate ce se află în continuă schimbare, cu atît mai mult cu cît schimbările sociale și economice, implică revizuirea continuă a programei școlare.

Programa modernizată la literatura (moldovenească și universală) reprezintă un document de monitorizare eficientă a procesului educațional la disciplina dată. Elaborarea programei axate pe formarea de competențe și centrate pe elev, reprezintă o prerogativă a timpului, determinată de necesitățile reformei învățămîntului.

Cunoștințele literare, capacitățile și deprinderile se formează în procesul muncii intense, lucrului sistematic cu opera literară. Elevii claselor superioare trebuie să posede anumite deprinderi: să analizeze fenomenele (evenimentele de literatură, să posede capacități de a formula poziția proprie față de cele citite, de sine stătător, să poată comenta orice operă literară, s-o poată aprecia argumentînd).

Însărcinările în formă de test la literatură au specificul lor. În centrul studierii trebuie să fie opera literară și scriitorul cu stilul său, forma artistică ș.a. Trebuie evitată supraîncărcarea testelor de antrenament cu materiale din istoria literaturii, dar să se atragă mai multă atenție la conținutul și forma artistică a operei.

Obiectivul investigării didactico-metodice al literaturii, în viziune modernă, este literatura ca ramură a artei, precizare extrem de importantă, pentru procesul restructurării însușirii de către elevi a specificului artei, în general, și al literaturii, în special.

Cursul de literatură este structurat pe capitole tematice; pentru fiecare capitol au fost selectate opere literare din patrimoniul literaturii moldovenești și universale, conținutul cărora corespunde temei pe care o reprezintă.

O astfel de clasificare a operelor în programă permite realizarea următoarelor cerinți: sociale (posibilitatea elevului de a se afirma ca personalitate, dezvoltarea capacităților de a comunica, formarea opiniilor, argumentarea lor); de motivare (dezvoltarea capacităților de a gîndi critic, de a-și exprima opiniile proprii); funcționale: estetice, culturale, lingvistice, comunicative.

Fiecare text literar parcurs va fi o treaptă în formarea abilității de descifrare a mesajului și de asimilare a contextelor de comunicare.

O cerință importantă față de conținutul instruirii și educației literar-artistice este corelarea optimă a tipurilor și formelor de activitate literar-artistice. Percepția, analiza literară, aprecierea și interpretarea sînt formele dominante de activitate la lecțiile de literatură în clasa a 9-a.

Profesorul, bazîndu-se pe virtuțile estetice ale textelor literare, trebuie să se preocupe de dezvoltarea gustului pentru frumosul artistic, adică să nu neglijeze raportarea, de cîte ori este cazul, operei literare la opere din alte domenii ale artei: muzică, pictură, sculptură, arhitectură, cinema a gustului pentru frumosul din natură sau relațiile interumane. Pentru a înlesni munca cotidiană a profesorilor în această direcție este necesar să se realizeze despărțiturile „Analogii în artă. Muzică”, „Arta plastică”, „Paralelism literar” introduse în programe.

Atît rubrica „Lectură individuală” cît și rubricile menționate mai sus vor contribui la lărgirea orizontului de cunoaștere ale elevilor, îmbogățirea și aprofundarea cunoștințelor asupra unei sau altei teme sau creații literare, formarea competenței comunicative libere și adecvate în diferite situații de comunicare și astfel se va realiza *Linia comparativă* prevăzută de programele de literatură (moldovenească și universală) care sînt alcătuite în baza «Standardele de stat pentru școala de bază și medie» .

Studierea literaturii (moldovenești și universale) în anul de învățămînt 2017-2018 în clasele 5-9 a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina se va efectua prin abordarea bazată pe competențe, în contextul conceptului *Noua școală ucraineană*, în conformitate cu standardul de stat pentru școala de bază și școala medie și a următoarelor programe:

- în clasele 5-9 cu limba moldovenească de predare în baza programelor pentru clasele 5-9 a instituțiilor de învățămînt general: Curs integrat. Literatură (moldovenească și universală) întărite prin ordinul MÎȘ din Ucraina din 07.06.17 numărul 804 (sursa electronică: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>).

- în clasele 10-11 cu limba moldovenească de predare în baza programelor pentru clasele 10-11 a instituțiilor de învățămînt general: Curs integrat. Literatură (moldovenească și universală) cu schimbări din 2016 întărite prin ordinul MÎȘ din Ucraina din 14.07.16 numărul 826 (sursa electronică: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programy.html>).

Manualele și programele privind literatura (moldovenească și universală), recomandate de către Ministerul Învățămîntului și Științei, sînt postate pe site-ul oficial al MÎȘ.

În revista *Nașa șkola* № 4, 2016 a fost dată tăblița cu parametrii, după care se vor înfăptui lucrările de control în procesul studierii literaturii moldovenești și universale în clasele 5-11. În tăblița este indicat numărul minim și obligatoriu al lucrărilor de control pentru fiecare semestru. Reieșind din propria experiență de muncă și din posibilitățile elevilor, profesorul poate mări numărul lucrărilor de control, dar să nu supraîncarce elevul.

Evaluarea rezultatelor elevilor la literatură se înfăptuiește tematic și se efectuează oral și scris. Pentru aceasta se pot folosi așa tipuri de control, ca dictările literare, teste, însărcinări pentru analiza operei artistice, activități creative ș.a., ele sînt realizate după studierea temei sau a unei anumite opere de volum mare; răspunsuri la întrebări; lucrări de control combinate etc.

Tipuri de lucrări de control posibile la dezvoltarea vorbirii: alcătuirea povestirii (povestei) în baza unui proverb; selecția proverbelor, aforisme, frazeologisme care exprimă ideea principală a operei; introducerea propriilor descrieri de interior, portretul, peisajul într-o operă deja existentă; compunere-caracteristică a personajului; scrierea unui discurs de bun venit în onoarea personajului literar, autor, etc.; compunere-descriere a tabloului; alcătuirea tezelor a unui articol literar-critic (paragraf din manual), alcătuirea proiectelor (utilizînd tehnologiile

multimedia) - individual sau colectiv cu scopul de a prezenta capacitatea de a crea; întocmirea anchetei personajului principal, conspectului, recenziei, anotației, sciirea referatului; scrierea scrisorii autorului cărții preferate; lucrul asupra citatelor din opere și cu izvoarele literare; înscenarea unui fragment dintr-o operă; alte tipuri de lucrări propuse de programă.

CLASELE PRIMARE

În anul de învățămînt 2016/2017 învățătorii care vor preda limba moldovenească și citirea literară în clasele 1-4, vor lucra în baza următoarelor programe și manuale, aprobate de Ministerul Învățămîntului și Științei din Ucraina:

– Programe la limba moldovenească pentru instituțiile de învățămînt general cu limba moldovenească de predare. Clasele 1-4, 2013;

– Programe la limba moldovenească pentru instituțiile de învățămînt general cu limba ucraineană de predare, 2013;

– Abecedar, manual pentru clasa 1 a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare, 2012.

– Limba moldovenească, manual pentru clasa a 2-a a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare, 2013.

– Limba moldovenească, manual pentru clasa a 3-a a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare, 2014.

– Limba moldovenească, manual pentru clasa a 4-a a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare. 2015.

– Programe la citirea literară pentru instituțiile de învățămînt general cu limba moldovenească de predare. Clasele 2-4, 2013;

Citirea literară, manual pentru clasa a 2-a a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare, 2013;

– Citirea literară, manual pentru clasa a 3-a a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare, 2014.

– Citirea literară, manual pentru clasa a 4-a a instituțiilor de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare, 2015.

Ore pentru studierea limbii moldovenești în clasele 1-4 în școlile cu limba de predare ucraineană sînt rezervate în partea invariativă a Planului de învățămînt, iar în școlile cu limba de predare rusă ore sînt rezervate în partea variativă a Planului de învățămînt, deci limba moldovenească ca obiect în clasele 1-4 v-a fi studiată în baza următoarelor programe și manuale, aprobate de Ministerul Învățămîntului și Științei din Ucraina:

– Programe la limba moldovenească pentru instituțiile de învățămînt general cu limba ucraineană și rusă de predare. Clasele 1-4, 2013;

Învățătorii care predau în aceste clase vor folosi manualele pentru instituțiile de învățămînt general din Ucraina cu limba moldovenească de predare adaptîndu-le la programa numită mai sus.

Manualele și programele privind limba moldovenească și citirea literară, recomandate de către Ministerul Învățămîntului și Științei, sînt postate pe site-ul oficial al MÎȘ.

Olimpiada regională (etapa a III-a) și olimpiada pe țară (etapa a IV-a) la limba moldovenească și literatură

Olimpiada, regională, tradițională la limba și literatura moldovenească a avut loc în luna februarie. În cadrul ei au participat 23 de elevi din 7 raioane ale regiunii, elevi ai școlilor cu limba de predare moldovenească și ucraineană. Din numărul lor, 13 elevi au fost menționați cu

diplome de gradul 1, 2, 3. Cele mai bune cunoștințe au demonstrat elevii din raioanele Ismail, Reni, Sarata.

Prin ordinul Departamentului Administrației Regionale de Stat al învățămîntului și științei № 87/OD din 7 martie 2017, pentru succese semnificative în activitatea privind educația elevilor creativi dotați și pregătirea învingătorilor la etapa a III-a se anunță mulțumire următorilor profesori: M. P. Diaconu (ș. m. Oziornoie, Ismail), E. N. Ivanov (ș. m. Orlovca, Reni), L. P. Strat (școala-liceu Novosiolovca, Sarata), V. D. Țîntar (ș. m. n. Furatovca, Sarata), E. N. Sevastianov (ș. m. Borisovca, Tatarbunar), E. I. Calaraș (ș. m. Utconosovca, Ismail), S. G. Corețchii (ș. m. Plavni, Reni), L. G. Sîrbu (ș. m. Crutoiarovca, Belgorod Dnestrovsk). Însărcinările propuse elevilor la olimpiada regională au fost alcătuite în baza programelor școlare, dar, cu părere de rău, în timpul îndeplinirii însărcinărilor unii elevi au întâlnit dificultăți atât la limba moldovenească, cât și la literatură. Reieșind din totalurile obținute, este de datoria direcției școlilor, întrunirilor metodice școlare și raionale, cabinetelor metodice raionale, profesorilor de a intensifica munca cu elevii dotați, pentru ca aceștia să posede cunoștințe trainice, să-și dezvolte capacitățile creatoare pentru a se prezenta la nivel înalt în timpul petrecerii olimpiadelor școlare, raionale, regionale și panucrainene (etapa a IV-a).

Olimpiada panucraineană la limba și literatura moldovenească a avut loc în luna martie în or. Odesa. La etapa a IV-a au participat numai elevii claselor a 11-a, reieșind din dificultățile financiare din țară, de aceea avem 2 învingători, care au ocupat locurile I și II. Acești elevi sînt discipolii următorilor profesori: M. P. Diaconu (ș. m. Oziornoie, raionul Ismail), E. N. Ivanov (ș. m. Orlovca, raionul Reni).